

Joseph E. Stiglitz Columbia Üniversitesi'nde profesör ve Nobel Ekonomi ödülü sahibidir. Bruce Greenwald ile beraber kaleme aldığı en son kitabı, Öğrenen Bir Toplum Yaratma: Büyümeye, Gelişmeye ve Sosyal İlerlemeye Yeni Bir Yaklaşım (Creating a Learning Society: A New Approach to Growth, Development, and Social Progres) ismini taşımaktadır.

JOSEPH E. STIGLITZ

Asya'nın çok taraflılığı

İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya ve AIIB'ye katılma kararı veren diğerler ülkeler tebrik edilmeli. Çin'de çoktan olduğu gibi altyapı iyileştirmelerinin bölgenin diğer yerlerinde de hayat standardını yükseltmesi amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmaları için hem Avrupa'daki hem de Asya'daki ülkelerin de AIIB'ye katılacağı umuluyor.

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası yıllık toplantılarını yapmaya hazırlanıyor, ama küresel ekonomi yönetimindeki büyük sansasyon haberleri Washington'dan alınmayacak. Aslında haberler geçtiğimiz aylarda İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya'nın 30'un üzerinde kurucu üyesi olan Asya Altyapı Yatırım Bankası'na (AIIB) katıldığında alındı. Çin tarafından faaliyete geçirilen 50 milyar dolarlık AIIB, günümüzün kurumsal yapılarındaki finansman kapasitesinin çok üstünde olan Asya'nın muazzam altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olacağı düşünülüyor.

AIIB'nin faaliyete geçmesi ve birçok hükümetin bunu desteklemeye karar vermesinin evrensel kutlama nedeni olabileceği düşünülebilir. IMF, Dünya Bankası ile diğerleri için durum böyleydi. Fakat zengin Avrupa ülkelerinin katılma kararı, şaşırtıcı biçimde, ABD yetkililerini öfkelendirdi. Adı verilmeyen ABD'li bir kaynak, İngiltere'yi Çin'i "sürekli desteklemekle" suçladı. ABD ise diğer dünya ülkelerine AIIB'den uzak durmaları için, el altından gizli bir şekilde baskı sürdürüyor. Ne yazık ki, ABD'nin bu güvensizliğinin küresel etkisi onun idealist retoriğini gölgede bırakıyor ve Asya'nın gelişen ekonomilerini güçlendirmeye yönelik mühim bir fırsatı tepmesine neden oluyor.

Çin'in kendisi ise altyapı yatırımının gelişime katkı sağlayabildiğinin bir kanıtı oluyor. Geçtiğimiz aylarda ülkenin, zamanında ücra köşelerinde kalan fakat şu anda bağlantının kurulması ve bu bağlantıyla daha özgür bir şekilde insanların, malların, yatırımların, fikirlerin alışverişinin sağlanması sonucu zenginleşmiş bölgelerine ziyarette bulundum.

AIIB'İN KÜRESEL AVANTAJLARI

AIIB Asya'nın diğer bölgelerine de benzer avantajlar getirebilir ki, bu da ABD'nin muhalefetini daha da ironik yapar. Başkan Barack Obama'nın yönetimi ticaretin erdemlerini savunuyor, ama gelişmekte olan ülkelerde, altyapı eksikliği ticaretin önünde tarifelerden çok daha ciddi bir engel teşkil ediyor.

AIIB gibi bir kaynağın başka bir önemli küresel avantajı daha var. Bugün bütün dünya ülkeleri toplam talebin yetersizliğinden sıkıntı çekiyor. Finans piyasaları tasarrufları, gelirlerin tüketimden fazla olduğu yerlere aktarılmasını sağlayamadığını kanıtladı.

Ben Bernanke ABD Merkez Bankası'nın (FED) başkanlığını yaptığı dönemde bu sorunu yanlışlıkla "küresel tasarruf bolluğu" olarak tanımladı. Ancak bu kadar büyük altyapı ihtiyaçlarının olduğu bir dünyada, mesele bir tasarruf fazlalığı veya iyi yatırım fırsatlarının eksikliği değildi. Asıl

Çin'in fon akışını çok taraflı hale getirme inisiyatifine sıcak bakmalıyız. **Aslında Çin'in yaptığı, Dünya Bankası'nın ağırlıklı olarak ABD'den gelen kalkınma fonlarını çok uluslu hale getirmek üzere** kurulduğu 2. Dünya Savaşı sonrası dönemdeki ABD politikasının taklidi oluyor.

problem piyasayı manipüle edip, spekülasyonları ve içeriden bilgi ticaretini aktif hale getirerek sivrilen bir finansal sistemin, asıl görevi olan birikimleri ve yatırımları küresel bir ölçeğe koymakta başarısız olmasıydı. Bu nedenle AIIB toplam küresel talebe küçük ama çok ihtiyaç duyulan bir desteği sağlayabilir.

Bu yüzden Çin'in fon akışını çok taraflı hale getirme inisiyatifine sıcak bakmalıyız. Aslında Çin'in yaptığı, Dünya Bankası'nın ağırlıklı olarak ABD'den gelen kalkınma fonlarını çok uluslu hale getirmek üzere kurulduğu 2. Dünya Savaşı sonrası dönemdeki ABD politikasının taklidi oluyor. ABD'nin bu hamlesi, birinci sınıf uluslararası yetkililer ve kalkınma uzmanları kadrosu oluşturmaya yardım etmişti.

Dünya Bankasının yardımları bazen ideolojik kaygılar yüzünden fazladan yük getirmiştir; örneğin alıcıları zarara sokan Washington Mutabakatı'nın serbest piyasa politikası aslında Sahra Altı Afrika'da sanayisizleşmeye ve gelirin azalmasına yol açtı. Bununla beraber, yine de ABD'nin desteği genel olarak çok taraflı olmamasına rağmen olması gerektiğinden çok daha etkiliydi. Eğer bu kaynaklar ABD'nin kendi yardım kuruluşu aracılığıyla aktarılmış olsaydı, politika oluşturma bir yönetimden diğerine göre değişen kalkınma düşüncesinin getirdiği çılgınlıklar ya da bunun eksikliğine tabi olacaktı.

ABD'NİN AIIB'YE İTİRAZI BENZERSİZ DEĞİL

Yardım akışlarını çok taraflı hale getirmek için yapılan yeni atılımlar (BRICS ülkelerinin geçen Temmuz'da Yeni Kalkınma Bankası'nı devreye sokması dâhil) da küresel kalkınmaya benzer biçimde önemli katkılarda bulunabilir. Birkaç yıl önce, Asya Kalkınma Bankası rekabetçi çoğulculuğun erdemlerini savunuyordu. AIIB bu fikri bizzat kalkınma finansmanında deneme imkânı sunuyor.

Belki de ABD'nin AIIB'ye itiraz etmesi benim çoğu zaman gözlemlediğim firmaların kendi endüstrileri hariç diğer her alanda daha fazla rekabet istedikleri hususundaki ekonomik fenomene bir örnektir. Bu durum zaten ağır bir bedel ortaya çıkardı. Fikirlerin yer aldığı daha rekabetçi bir piyasa olsaydı, defolu Washington Mutabakatı hiçbir zaman bir mutabakat olmayabilirdi.

ABD'nin AIIB'ye itirazı benzersiz değil; aslında, 1990'ların sonlarında Doğu Asya krizindeki ülkelere yardım etmek için 80 milyar dolar teklif eden Japonya'nın cömert Yeni Miyazawa İnisiyatifi'ne ABD'nin yaptığı başarılı itiraza benzer. Şimdi olduğu gibi o zaman da, durum sanki ABD alternatif bir fon kaynağı teklif ediyormuş gibi değildi. Tek kelimeyle hegemonya istiyordu. Giderek çok kutuplu hale gelen bir dünyada, G1 olarak kalmak istiyordu. Parasızlık ve Amerika'nın krize nasıl tepki verileceği ile ilgili defolu fikirlerde ısrar etmesi bir araya gelince, gerileme dönemi olması gerekenden çok daha derin ve daha uzun süreli oldu.

Bunun ışığında, altyapı politikasının ideolojinin ve özel çıkarların etkisine ABD'nin Dünya Bankasında hâkim olduğu diğer politika üretimi alanları kadar tabi olmadığı düşünülürse, ABD'nin AIIB'ye itirazını kavramak daha da zor. Ayrıca, altyapı yatırımında çevresel ve sosyal tedbirlere duyulan ihtiyaç çok taraflı bir çerçeve içinde daha etkili biçimde ele alınabilir.

İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya ve AIIB'ye katılma kararı veren diğerler ülkeler tebrik edilmeli. Çin'de çoktan olduğu gibi altyapı iyileştirmelerinin bölgenin diğer yerlerinde de hayat standardını yükseltmesi amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmaları için hem Avrupa'daki hem de Asya'daki diğer ülkelerin de AIIB'ye katılacağı umuluyor.

Telif Hakkı: *Project Syndicate, 2014.*
www.project-syndicate.org